

seveda na realne tehnične možnosti, katere pa strokovnjaki po vrsti zanikajo. Začasnosti tudi ne kažejo sedanja dela, saj nikjer ne najdemo kakega provizorija, ampak same stalne objekte s primernimi dimenzijami in cenami.

Kje so vzroki za tako enostransko in malo opravičljivo akcijo? Ali je to res samo slovenska ozkost ali je vzrok v bojazni, da bi se omajal prestiž posameznikov, ki so se prezgodaj odločili, če bi danes spremenili prvotne sklepe? Upamo, da je pravi vzrok morda le samo v premajhni poučenosti o teži problema in posledic, ki bi jih prenaplajeno ravnanje lahko povzročilo razvoju mesta. In samo te so tudi povod tako obširnemu pisanju: namesto da bi Ljubljana dobila eno izmed najboljše urejenih prometnih vozlišč v Evropi — v eni točki centra mesta na minimalnih površinah križanje vseh vrst prometnih sredstev z možnostjo izredne urbanistične ureditve novega poslovnega centra (za kar podirajo na zahodu komplekse stavb milijonskih vrednosti), — bo to priliko z zgraditvijo podvozov zgubila enkrat za vselej. Ceste in naraščajoči promet na njih pa bodo ob takem začetku v nekaj letih povzročili Ljubljani več glavobola, kot so ji ga kdajkoli železnice.

Mnogo je že zamujenega, toda ne še vse. Prepričani smo, da imajo odločujoči organi med drugim tudi namen in željo, razpoložljiva sredstva uporabljati čimbolj smotno. Da bi preprečili dvome, ki se v zvezi s tem pojavljajo ob delih za ureditev vozlišča, se v imenu slovenske kulturne javnosti še enkrat zavzemam za to, naj se ustavijo vsa dela, ki prejudicirajo določeno rešitev, celoten problem pa naj se še enkrat kompleksno prouči. Še je čas — ko bi se našla dobra volja — da se Ljubljana uredi v sodobno križišče evropskih prometnih smeri, ustrezno svojemu položaju in vlogi v ožjem in širšem gospodarskem prostoru.

Janez Lajovic

SREČANJA

POEZIJA KARLA KROLOWA

Svet končno vendarle spoznava, da sta Vzhodna in Zahodna Nemčija realnost, pred katero je nespametno zapirati oči. To spoznanje pa je že zdavnaj obveljalo v literaturi. V Vzhodni Nemčiji je kodificiran Becherjev tip poezije ali splošneje programatični socialistični realizem, medtem ko ima današnja zahodnonemška književnost precej pisan razpon. To je opaziti že v samem pesništvu. Narava in zgodovina, pastoralna in elegija, bukolična in metafizična poezija so njena diametralna nasprotja. Pesnikom vaških ribnikov stoje nasproti pesniki modernega cityja. Značilen je beg iz časa v odmaknjeno idiliko, kar je posledica naravnega odpora do utesnjujočih tendenc zgodovinskega dogajanja in do napadov, ki kulturo zanikujejo in ji jemljejo njeno človeško poslanstvo, skratka do pojavov, ki neposredno ogrožajo človeškega duha.

Na splošno lahko trdimo, da sodobni zahodnonemški pesnik ne želi in tudi ni več nagnjen k temu, da bi se čutil za svet neposredno odgovornega ali da bi si lastil službo namestnika človeštva, kar je tako značilno za Rilkeja. Sodobni zahodnonemški pesnik je ekskluziven. Jezik mu je instrument, s katerim tenkočutno izraža posebna miselnost ali duševna izkustva. Revolucionarnega patosa mnogih avtorjev ekspresionistične dobe danes ni. V zgovornem splošnem uspehu

sodobne zahodnonemške lirike so integrirane mnoge starejše in mlajše tradicije, združene v neko novo in posebno celoto. Pridobitve visokega ekspresionizma še neizpodbitno žive v podedovanem mojstrstvu različnih iniciatorjev iz vrst starejših generacij (Rilkeja, Bennja, Loerkeja) kot klasično izročilo nemške literature. Razen tega je čutiti vplive tujih literatur, ki jih pesniki bolj ali manj neodvisno prekvašajo z lastno osebnostjo in tako bogate svoj izraz. V zgodnji liriki Karla Krolowa je čutiti vplive romanskih literatur, zlasti francoske; ti vplivi so močno udeleženi pri izoblikovanju njegovega enkratnega pesniškega sveta.

Po grenkih izkušnjah vojne katastrofe, socialnem in psihičnem kaosu povojnega časa, ki je Nemcem omogočil, da vložijo vse svoje moči v izgradnjo (in ne v nove militaristične poizkuse), kar je pripeljalo do gospodarskega čudeža dežele, se je nemška poezija v tematiki in v motivih povzpela iz individualnega pesimizma prvih let v splošni optimizem, ki pa spet doživlja posamezne odklone, kot je, recimo, razočaranje nad resničnostjo in beg v tako imenovano idiliko.

Ni malo pesnikov, ki so si s širjenjem liričnega besednjaka, s selekcijo in potenciranjem metaforičnih možnosti pridobili znatne zasluge. Surrealistične tendence se krepijo do tistih mej, ko postaja pisanje v podobah zmeraj bolj hieroglifsko. Zahodnonemški pesniki so ustvarili poezijo čiste, fascinirajoče, lirične protiresničnosti in nikoli niso zavestneje teoretizirali o nejasnosti pesmi kot danes. Pesem molči, o čem govori, in govori, o čem molči. Njen učinek je najjasnejši tam, kjer resnica in modrost — večkrat celo zoper pesnikovo voljo — prevevata lirični tekst.

Posebna pridobitev za novo zahodnonemško literaturo je osupljivi, duhoviti lirični svet Karla Krolowa (rojen 11. marca 1915. leta v Hannovru), ki nekako sodi v srednjo generacijo zahodnonemških pesnikov. Med njegovimi zbirkami so doživele največji uspeh *Die Zeichen der Welt* (1952), *Wind und Zeit* (1954), in *Fremde Körper* (1959). Je dobitnik Kulturne nagrade za leto 1955, naslednje leto pa nagrade Georga Büchnerja, ki jo podeljuje Nemška akademija za jezik in pesništvo. Krolow se v zadnjem času močno razlikuje od svojih liričnih začetkov. Intenzivno notranje pesniško zorenje, spremembe, ki jih je doživljal in preživel, so ga od prvotne čutnosti dovedle v geometrijo (eni njegovih pesmi je naslov *Mesta geometrije*) abstraktnih stvari.

Barve, luč, sonce, vino, voda, kamen in zeli kot čutne stvari so mu v začetku ljube in jih v njegovi zgodnji liriki srečujemo na vsakem koraku. Od prvotne konkretnosti se v zadnjem času oddaljuje in prehaja v povsem nečuten položaj, v imaginacijo, torej v svet, kjer nujno kapitulira sleherna zunanja logika. Uveljavlja se lepota asociacije.

Miselnost, vklenjena v tradicionalno formo, se bo nedvomno pomišljala ali pa sploh ne bo priznala lepote takile pesniški interpretaciji:

*Vokali — neznatni insekti,
nevidni v zraku drse
kakor pepel navzdol
in kot vonj kufine v dnu obleže.*

Naglas bo zavpila: nesmisel. V resnici pa je to pesniško spoznanje, ki ga izraža pesnik s sredstvi, ki so mu na voljo v njegovi lastni fantaziji. To je prevod

objektivnega sveta v subjektivni svet; od tod abstrakcija. Za abstraktno-geometrijski karakter te umetnosti je najti obilo primerov. Važna je podreditev mikavnemu obrazcu. Algebra zrelega sadja, čas kroži po venah, mrlič se z ljubkostjo ne rima, črni veter ostrí svoja usta v tožbo — take primerjave in metafore se od tridesetih let sèm zmerom ponavljajo. Nedvomno ne izpričujejo samo izrazitega duha umetne lirike, temveč izražajo tudi paralelni življenjski občutek. Poezija Karla Krolowa sestoji iz mnogih takih mest, in če se med sabo uredi, nastane nenavaden čutni obseg, sestoječ iz občutkov in vtisov, ki se vzajemno dopolnjujejo. Včasih se ta lepa mesta zlijejo v harmonični pluralizem, ki pesem naredi le še bolj bleščečo in plastično. Miselna kvaliteta te poezije je artikulirana z lepoto, ki seva iz stvari znotraj pesniškega sveta. Pesnik daje poudarek drznosti in podjetnemu veselju v metaforiki. Lepo formulo rože, brezglasnost časa po smrti, glasove ure, ko se večeri — vse to njegove slutnje in zapažanja izločijo iz resničnosti, ki jo pesnik razstavlja v docela neporabno vsoto samo zato, da jo potem lahko formira v neki višji obliki. Gre mu za pogled v pokrajino za obzorjem. Prav v tem je slast vsakega ustvarjanja: subjektivno obvladati svet in ga takega interpretirati. Lahkotnost je pri Krolowu porozna propustnost luči in zraka, ki sta temeljna elementa njegove umetnosti.

Krolow se v tematiki ne izmika tako imenovanim večnim temam, nasprotno, v njem je našlo svojega izpovedovalca mirno idilično kmečko življenje, ki je inspiriralo predvsem njegove zgodnje pesmi, v katerih je čutnost prišla najbolj do veljave, dalje erotična poezija, ki je silno občutena in izrazita, duhovite impresije v rahlo meditativnem tonu, medtem ko čiste meditacije skorajda nima. V poslednjem času pa ga je docela pridobilo zase mestno življenje s svojimi nevrozami in tempom, ki tudi vanj vnaša nova, samo za to okolje in položaj, ki ga v njem zavzema, specifična psihična stanja. Zato ni slučaj, da je prav v pesmih iz tega obdobja najbolj abstrakten, nečuten, kajti v pesem skuša zajeti splošno atmosfero, v kateri živi, brž pa, ko se pojavi pojem splošnega, zadobi tudi konkretno medlejše obrise.

Naš izbor vsebuje avtorjev pesniški razvoj od primerov njegove zgodnje poezije, ki je še zelo konkretna in sloni na realnem doživljanju narave, do zgledov tako imenovane nadčutne poezije, že v mejah abstrakcije in imaginacije, ki pa nas kljub temu pretresa s svojo usodnostjo.

N. G.

MED KNJIGAMI

ANDREJ HIENG, PLANOTA

Pod tem nekoliko simboličnim naslovom je mladi slovenski pisatelj zbral pet novel,* ki vsebinsko in časovno posegajo v povojno življenje. V njih se avtor — podobno kot v svoji prejšnji prozi — zadržuje ob posameznih trenutkih, osebah ali pa ob ozkem krogu ljudi, ki so se slučajno našli skupaj, včasih pa žive v tesni odvisnosti. Zatorej njegova knjiga ne poskuša podati atmosfere določene družbe v neki dobi, marveč odkriva psihološke in moralne sestavine pri posameznikih. Njegovi junaki niso enotna vrsta oseb, temveč se

* Andrej Hieng, Planota. Novele. Cankarjeva založba. Ljubljana 1961.